

Het kerkje van Nijscheemde en 't Woar stait zo kregel

Het slikwinkeltje, met daarvoor de „leugenboom” in 1934. Voor de winkel: Geertje (Fobbe) Bos-Werkman en Geert-Jan.

NIJEUW SCHEEMDA - Het wordt nog wal eens gezegd: kinnen d'r wel 'n bouk van schrieven. Meestal komt 't bouk er nooit. Een duideljik uitzondering vormen vijf inwoners van 't Waar en Nieuw Scheemda: Berend Koning, Klaas Nieland (Fzn), Gerrit Cazemier, Roelof Mantingh en Otto S. Knottnerus. Eendrachtig besloten ze de rijke historie van hun geboorte-grond eens flink uit te spitten. Drie jaar was het vijftal bijna onafgebroken in touw, de woorden in daden om te zetten. „Als er iets is, dat de mensen in Nieuw Scheemda en 't Waar kenmerkt, dan is het wel de inzet voor hun dorp,” schrijven de mannen in hun voorwoord. Ze hadden de inzet nodig om 't doel te bereiken!

Het resultaat liegt er niet om; tweehonderdendrieënveertig pagina's over twee kleine „schiëtdörpkjes”. Bladzijde na bladzijde boeiende lektuur. Het is bijna ongelofeljik dat de woonstee van slechts een handjevol mensen zo'n schat aan informatie bevat. De schrijvers maakten het zich niet gemakkeljik. Ze gingen de uitdaging bepaald niet uit de weg. Het betekende een tijds-investering van ettelijke duizenden uren. Zoals de jacht op de maquette van Van Houtens houtzaagmolen. Klaas Nieland beet zich erin vast en hij heeft het geweten. Een krachterslopende speurtocht, via Leens, Amsterdam, Roden, Soest, Koog aan de Zaan en Leiden. Zoeken naar in hooimijten verstopte naalden. Doch „het glazen hok met allemaal hoekes” kwam terug in 't Waar. „Terwijl het in eerste aanleg slechts ging om een dui-ventil,” herinnert Nieland zich glimlachend. „n Tille met sums doezend doeven; volgens overlevering. Dat leek mij interessant. Toen we de maquette hadden opgespoord stond de dui-ventil er niet op.” Vier maanden was Nieland er mee bezig.

In het totale project stak hij honderdenzeventwintig avonden; z'n vier collega's eveneens. „Commissievergaderingen,” noemt Nieland de bijeenkomsten. „Daarna gingen we thuis weer verder om alles op schrift te stellen.”

TENTOONSTELLING

De aanleiding tot het denkenboek was een jaarlijkse schooltentoonstelling. Nieland: „Meester Sportel kwam in tweeëntachtig naar mij toe en vroeg mij om een ideeetje. Hij dacht aan een foto-reportage uit het verleden. Het succes was overweldigend. Wanden vol foto's en de mensen waren er niet weg te slaan. De muren gonsden van de ah's en oh's. Herinneringen rolden over de vloer. „kinnen er wel 'n bouk van schrieven” hoorde je voortdurend. We zeiden tegen mekaar: dan doen we het toch. Zo is het begonnen.” Nieland prijst de geweldige medewerking van de dorpsbewoners. „Niet één uitgezon-

derd.” Het duurde slechts kort of de commissie beschikte over zevenhonderd antieke fotografieën. Een royale koffer vol. Bij de Rabo-bank werd een kluis gehuurd om het materiaal in op te bergen.

Drie jaar na de start is het werkstuk voltooid. Op 13 november wordt het tijdens een feestelijke bijeenkomst ten doop gehouden. De oplage bedraagt duizend exemplaren. De helft ervan werd al bij voor-inschrijving verkocht. Het eerste boek wordt uitge-reikt aan een „uitverkoren ingezetene”.

Het verhaal begint met „De eerste drie eeuwen”. Een reis in vogelvlucht over de voorgeschiedenis. „Hoe de streek waar Nieuw Scheemda en 't Waar nu liggen, er uit zag, voordat de Dollard een laag van dertig tot honderdentwintig centimeter klei over de oudere kleilagen heenspoelde, kunnen we slechts gissen.” Om vervolgens vast te stellen dat „De eerste jaren van

Nieuw Scheemda en 't Waar niet de beste waren.” Berend van Galen, bisschop van Munster, viel met zijn troepen het Oldambt binnen en verschanste zich in Winschoten en Scheemda. De Hamrikken kregen inkwartiering van de verdedigingstroepen. Rond 1800 beleefde de streek een grote bloei-periode. De schrijvers spreken van „het levendige dorpje 't Waar” met al in 1809 een zanggenootschap en vanaf 1822 ook het „Leesgezelschap Nuttig niet alleen, maar vermaak ook meteen”. En een uitgebreide middenstand. Smeden, schoenmakers, kuipers, bakkers, glazenmaker, pelmulder, wolkammer, blauwverver, stelmaker, kleermaker, tapper, molenmaker enzovoort. „In 1848,” lezen we, „gaf Willem II aan Thorbecke opdracht een nieuwe grondwet samen te stellen. Achtendertig inwoners van 't Waar en zevenendertig uit Nieuwolda zonden een verzoekschrift aan Gedeputeerde Staten van Groningen. Zij verzochten of 't Waar en

Nieuw Scheemda bij Nieuwolda gevoegd konden worden. Nieuwolda voelde er niets voor. De zaak zou haar slechts geld kosten.” Burgemeester Pit van 't Golden Hamrik zou nu ongetwijfeld anders adviseren. Een delicaat onderwerp was door de jaren heen de verhoudingen tussen boeren en arbeiders. De auteurs erkennen het. „Eén van de moeiljkste dingen om over te schrijven is wel de verhouding tussen boeren en arbeiders, zoals die rond 1900 was. Enorm sociaal onrecht zien we, als we met onze ogen nu terugkijken naar dit verleden. Wij zullen geen schuldigen aanwijzen. Er waren a-sociale boeren maar ook onredeljkke arbeiders.” Tussen de vierhonderd afbeeldingen enkele nota's uit de dertiger jaren. Kleermaker D. Haan berekende in die tijd: 2 Duitse lakens à f. 1.45; 3 dweilen à 25 ct en 5 el molton à 25 ct. De bevrijding in 1945 zorgde voor een explosieve opbloei van het dorpsleven. Met een caleidoscopische verzamling clubs en verenigingen. Ze gingen bijna alle ter ziele. „Verenigingen die in de loop der jaren verdwenen: de damclub, het leesgezelschap, het kerkkoor, de imkersvereniging, de teinefokvereniging, de toneelvereniging, diverse reisverenigingen, het Nut van het Algemeen, de Vereniging van Volksvermaken en de harmonicaclub.” Nieuw evenwel de badmintonvereniging; opgericht in 1978.

Een vrolijk opgetuigde praalwagen illustreert tref-fend het handelsmerk van Nieuw Scheemda en 't Waar: „de inzet voor hun dorp.” Een kleurig spandoek vermeldt: „Nieuw Scheemda en 't Waar van de baan? Gelukkig in de doofpot gedaan!!!” Het dorps-laid laat er evenmin enige twijfel over bestaan:

Het kerkje stait zo kregel, verscholen in het holt. Van verre ken 'j hom stoan zain; het hoantje blinkt as gold.

.....Ik denk toch altied moar: Zag 'k eerst moar weer de toren van mien Nijscheemde - 't Woar!